

4. Kirjaston henkilökunta ja sen koulutus

Työryhmän mielestä tärkeintä on, että vastuu vankilakirjaston hoidosta on selkeästi annettu jollekin vankilan viranhaltijalle. Tämä vastuuvirkamies voi olla opinto-ohjaaja, kirjastovartija tai ylivartija. On välttämätöntä, että vastuuvirkamies on ensinnäkin kiinnostunut tehtävästä ja että hän saa tarvittavan täydennyskoulutuksen. Päivittäisessä kirjastotyössä on mahdollista käyttää apuna pitkäaikaisvankeja, joiden on myös saatava tehtäviin perehdyttävää koulutusta. Vankeinhoidon koulutuskeskus voi hyvin järjestää vankiloiden virkamiehille tarvittavaa täydennyskoulutusta.

Vankiloiden kirjastohoidon on siis tarkoitus kohentua esitetyllä kolmikantamallilla: vankilan kirjastovastaava, ammattiapu yleisestä kirjastosta, vankityövoima.

5. Aineiston hankinta

Juuri aineiston hankinnassa ja kokoelmien ylläpidossa vankilakirjastoihin tarvitaan yleisten kirjastojen ammatillista apua. Kokoelmia tulee kehittää suunnitelmallisesti. Kokoelmissa tulisi huomioida nykyistä paremmin asiakaskunnan tarpeet. Nuorille vangeille tulisi hankkia musiikkia ja sarjakuvallehtiä. Koska lukemisvaikeudet ovat erittäin tavallisia vangeilla, tulisi aineistossa olla myös selkokirjoja ja muuta vastaavaa aineistoa. Erityisesti vankilakirjaston tulisi tukea vankien opiskelua hankkimalla siinä tarvittavaa kurssikirjallisuutta ja käsikirjoja. Suomen vankiloissakin on yhä enemmän myös ulkomaalaisia, joiden palvelussa tarvitaan vieraskielistä aineistoa.

Koska vankilakirjastot ovat melko pieniä ja niiden asiakaskunta vaihtelee, on vankilakirjaston kokoelmatyö tehtävä vankilakohtaisesti. Myös yleisen kirjaston kanssa tehtävä yhteistyö on suunniteltava paikkakunta-kohtaisesti.

Työryhmän mietinnössä on liiteaineistona paljon hyödyllistä tietoa vankilakirjastoista. Liitteenä on 22 sivua Suomen vankilakirjastojen historiaa. Liitteenä on myös vankilakirjastojen toimintaa vuonna 1992 koskevan kyselyn vastaukset, niiden pohjalta tehty kehittämisehdotus, katsauksia muiden maiden vankilakirjastotyöstä sekä vankiloiden

lausunnot kehittämisehdotuksesta. Edelleen liitteenä on työryhmän työn yhteydessä kunnallisille kirjastoille tehdyn kyselyn yhteenveto, käänös Euroopan Neuvoston suosituksista sekä sopimusmalli vankilan ja kunnankirjaston kesken tehtävää yhteistyösopimusta varten.

Julkaisu on siis kokonainen tietopaketti suomalaisen vankilakirjaston historiasta, nykypäivästä ja kehittämissuunnitelmista.

Anneli Äyräs

Osallisen kulttuurianalyysi

Grossberg, Lawrence, Mielihyvän kytkennät: risteilyjä populaarikulttuurissa. Suom. ja toim. Juha Koivisto & Mikko Lehtonen & Ensio Puuskari & Timo Uusitupa. Tampere: Vastapaino, 1995.

”Mihin johdannon on määrä johdattaa? Tekijäänkö? Projektiinkö? Tiettyyn näkökantaa? Johonkin argumentaatioon? Vaiko tiettyyn kontekstiin? Onko johdannossa tarkoitus kertoa lukijoille, kuinka jäljempänä seuraavat tekstit tulisi ymmärtää? Mutta jos tämä on johdannon tehtävä, kuinka siinä sitten kerrotaan lukijalle, miten johdanto itse tulisi ymmärtää? --- Vaikka en tunnekaan oloani kaikkein mukavimmaksi, olen yhtä kaikki päättänyt olla torjumatta halua konstruoida oma henkilökohtainen, ammatillinen ja intellektuaalinen identiteettini.” (Grossberg 1995, 5.)

On virkistävää paneutua tieteelliseen tekstiin, jossa joku miltei anonyymi ’allekirjoittanut’ ei raportoi, mitä tässä tutkimuksessa ikään kuin kenenkään mitään tekemättä ’oli tavoitteena’ ja/tai ’saatiin tulokseksi’. Tämän hetken arvostetuimpiin kulttuurintutkijoihin kuuluva Lawrence Grossberg on persoona – ehkä jopa isolla P:llä. Hänellä on tausta, joka alkaa isovanhempien syntyperästä ja etenee toteamukseen, että vuodesta 1975 lähtien ’olen työskennellyt Illinoisin yliopistossa, vaikka aina en tiedäkään, miksi olen täällä” (s. 14). Hänellä on myös henkilökohtaisia mieltymyksiä, joiden hän tieteen retoriikan kirjoittamattomia lakeja uhmaten paljastaa vaikuttavan työhönsä: ”kirjoitan

vain harvoin sellaisesta, minkä fani en ole, koska en ymmärrä, miksi kajoaisin itselleni yhdentekeviin aiheisiin” (s. 26).

Kriittinen lukija voisi pitää Grossbergin tyyliä tempuna, jolla itsekorostus saadaan näyttämään rehellisyydeltä. Tässä tapauksessa väittäisin kuitenkin vastaan, sillä Grossbergin tapa esittää asiansa on täysin johdonmukainen suhteessa itse asiaan. Hän on populaarikulttuurin tutkija, joka pitää populaarikulttuurista. Hänen on tehtävä itse-reflektiota, koska hän on yksi tutkimustensa kohteista. Hänen pitää etäännyttää itseään suosikkiaiheistaan, jotta hän voi olla se relativismista irti sanoutuva totuuden etsijä, joka pyrkii myös muuttamaan maailmaa eikä vain paljastamaan sen toimintamekanismeja: ”olemme aina sekä osallisia että refleктоivia kriitikoita” (s. 25).

Hyvillä fiiliksillä poweria elämään

Fanius on yksi Mielihyvän kytkenät -artikkelikokoelman keskeisistä teemoista. Grossberg käyttää käsitettä *matterng map*, joka on suomennettu *panostuskartaksi*. Tällä kartalla on asioita, jotka meitä kiinnostavat ja joihin haluamme sijoittaa energiaamme. Ei ole juurikaan väliä sillä, minkä fani ihminen on, vaan tärkeintä on se, että faniuden kohde toimii perustana, jolle panostuskartta voidaan rakentaa. Panostuskarttansa sisällä yksilö lisää omaa *toimintakykyään* (empowerment), kuvittelee ja toteuttaa omia projektejaan. Affektiivisia panostuksia organisoimalla luodaan identiteettiä, vedetään rajoja tärkeiden ja yhdentekevien asioiden välille sekä myös määritetään sitä, minkä verran ja millä tavalla kullakin asialla on väliä. Fanit tekevät joistakin kulttuurisista käytännöistä tärkeitä ja ennen kaikkea luovat *eron*: minä olen meitä, koska affektiivinen panostukseni kohdistuu juuri tähän, jolla on eroa siksi, että sillä on meille väliä.

Rockfaniutta analysoidessaan Grossberg havainnollistaa mm. sitä teoksensa tärkeimpiin kuuluvaa teoreettista ajatusta, että ei ole olemassa tiettyä merkityksellistämisen tapaa, ei toisaalta tekstiä ja toisaalta yleisöä, vaan kontekstisidonnaisia käytäntöjä. Teksti voi konstruoida itselleen sopivia yleisöjä ja toisaalta ihmiset voivat käyttää tekstiä tavalla,

joka juuri sillä hetkellä sopii heidän elämäänsä. Affekti – se, mikä liittyy fiiliksiin ja antaa kokemuksellemme sävyä – määrittelee sen, millainen jokin kohde on. Esimerkiksi heavy metalin voidaan eräiltä osin katsoa olevan meluisaa maskuliinisuuden ja seksismin ylistystä, sanoituksiltaan usein väkivaltaista, musiikillisesti jotakin sellaista, mitä voidaan kutsua vaikkapa kitaran räykkäämiseksi, sekä imagoaltaan jonkinlaista kreivi Draculan ja moottoripyöräjengiläisen risteymää. Grossbergin naispuoliset oppilaat yllättivät opettajansa osoittautumalla heavy metal -faneiksi. Miten ja miksi tällainen ulkopuolisen silmin vääryyden kohteeseen panostaminen tapahtuu? Ensinnäkin fanit väittivät, etteivät he kuuntele sanoituksia. Toiseksi tätä musiikkia käytetään keinona erottautua sekä muista sukupolvista että toisista nuorisokulttuureista. Suomalaistytölle englanninkieliset sanoitukset tuskin merkitsevät senkään vertaa kuin Atlantin toisella puolen asuvalle fanille, vaan pääasia on heavy metalin energia, jonka avulla voidaan tehokkaasti torjua ikävystyminen. Saman kulttuurisen objektin merkitys artikuloidaan eri tavoin eri konteksteissa.

Usein fanius kytketään populaarikulttuuriin, mutta kuten Grossberg toteaa (s. 49): ”jokainen on jatkuvasti monien erilaisten asioiden fani, sillä on mahdotonta elää maailmassa, missä millään --- ei ole väliä”. Grossberg liittyy affektiivisuuden mm. politiikkaan ja toteaa, että demokraattiseen poliittiseen kamppailuun tarvitaan populaarin voimaa. Affektiivinen voi merkitä sitä, että joku sijoittaa paljon energiaansa vaikkapa puolueeseen, mutta kyse saattaa olla siitäkin, että elämäntilanne ohjaa ihmisiä kokemaan politiikan tai sen edustajan erityisellä tavalla. Tultuaan valituksi tasavallan presidentiksi Martti Ahtisaari käväisi juhlimassa vaalivoittoaan helsinkiläisessä kansankuppilassa. Kun Ahtisaari saapui, oluttuoppeineen tungeksivan väkijoukon keskeltä kuului hihkaisu: ”Kato, Mara tuli!”. Ahtisaaren kannattajat näyttivät muodostavan samankaltaisen parasosiaaliseen suhteeseen perustuvan faniyhteisön kuin ne Radiomafian suureen perheeseen itsensä samastaneet tytöt, jotka tuottavat itselleen ja toisilleen energiaa ja intohimoa lähestymällä toimittaja Salovaaraa tervehdyksin ”Rakas Pertti...”.

Mainitsin edellä sekä energian sijoittamisen että energian tuottamisen. Juuri tämä yhdistelmä on Grossbergin mukaan oleellista faniudessa. Me voimme faniuden avulla lisätä elämämme hallintaa ja tehdä sen merkitykselliseksi. Voin olla Pearl Jamin tai ER:n fani, mutta yhtä hyvin tai molempien lisäksi lapsi-, puutarha-, Kreikka-, kaupankäynti- tai filosofiafani. Kyse on siitä, mihin ja minkä verran investoin aikaani ja energiaani sekä kuinka paljon tämä investointi tuottaa lisäarvoa. Grossberg todella vertaa panostuskarttoja sijoitussalkkuihin: teemme niin määrältään kuin luonteeltaankin erilaisia sijoituksia, joilla on eri kohteita sekä tarkoituspäiriä ja jotka tuottavat eri tavoin energiaa takaisin. Kun jollakin on väliä, se tuottaa vieläkin enemmän, kuin siihen panostetaan. Sijoitettu energia lisää ihmisen omaa arvoa ja tulee hänen käyttöönsä voimavarana.

Zen ja kulttuurintutkimuksen uudistaminen

Fanius on sitä, että jostakin on välitetään, ja päinvastainen tilanne on se, ettei millään ole väliä. Grossbergilla yhdentekevyyden korostaminen on keskeinen tapa luonnehtia postmodernia televisuaalista viestintää. Esimerkiksi tietynlaisia televisio-ohjelmia tulisi hänen mielestään verrata mainostauluihin, joiden ohia ajetaan matkalla halki maan. Mainostaulut taas ovat välinpitämättömiä suhteessa omaan eron puutteeseensa. Televisiota yleisemminkin Grossberg kuvaa näin (s.90): "...olemme suhteellisen välinpitämättömiä sen suhteen ja televisio puolestaan on välinpitämätön suhteessa meihin (se ei vaadi koskaan läsnäoloamme ja silti se odottaa aina meitä)." Toisaalla (s. 99) hän toteaa: "televisio on välinpitämätön eroille silloinkin, kun se luo eroja erojen puutteesta".

Niitä, joista yllä olevat lausahdukset tuntuvat vähän paradoksaalisilta, voin lohduttaa sillä tiedolla, että Mielihyvän kytkennöissä on paljon paradoksaalisempiakin toteamuksia. Henkilökohtainen suosikkini on tämä: "millään ei ole väliä, ja jos olisikin, entä sitten" (s. 97). Sisällöllisesti merkittävämpää on kuitenkin se, että Grossbergin tarkastelema yhdenteveys ei itse asiassa ole yhden- tekevyyttä. Hänen mielestään televisiossa mikään ei mahdollista merkittävien erojen

tuottamista, mutta silti erosta ei tule merkityksetöntä vaan tehoton. Kyseessä on sanaleikki, jonka suhteen suomentajat ovat joutuneet ylivoimaisen tehtävän eteen. Englannin sana 'indifference' merkitsee välinpitämättömyyttä ja yhdentekevyyttä. Grossberg kuitenkin käyttää sitä myös vastakohtana sanalle 'difference', ero. Ei ole aivan sama asia kääntää fraasia "what difference does it make?" kysymykseksi "mitä väliä sillä on?" kuin muotoon "mitä eroa se tuottaa?".

Todettakoon sivumennen, etten voi kehua suomentajia kielellisesti loistavasta käännöksestä, sillä teksti on paikoin kömpelöä. Toisaalta on epäoikeudenmukaista moittia niitä, jotka ovat uskaltaneet tarttumaan tähän tehtävään ja sisällön puolesta vieläpä onnistuneet yleensä hyvin tavoittamaan Grossbergin tarkoitukset ja hengen. Kielen käytön suhteen on mainittava myönteisenä piirteenä tiedotusopissa muutenkin yleistynyt rohkeus, jonka soisin leviävän laajemmallekin. Esimerkiksi me informaatiotutkijat yhä puhumme sense making -teoriasta, kun naapurit ovat jo oivaltaneet, että 'to make sense' on yhtä kuin 'tehdä tulkulliseksi'.

Aforismien keräilyn lisäksi Mielihyvän kytkentöjä voidaan käyttää sen selvittämiseen, mitä Grossberg kaikkiaan tarkoittaa. Kirja ei nimittäin ole ihan sitä, mitä takakanen teksti lupaa eli esimerkkiaineiston – kuten U2, REM tai Prince – analyysia. Esimerkit ovat melko suppeita ja suurelta osin tekstit ovat teoreettisia rakennelmia, joita ei ole suorastaan sikamaisen helppo omaksua ensimmäisellä lukemiskerralla. Grossbergin ajatuksen juoksussa mukana pysyminen ei ole ylivoimaista, jos lukija kykenee nauttimaan hänen raikkaista lähestymistavoistaan tai on itse tutustunut edes osaan siitä valtavasta määrästä kirjallisuutta, jota kirjoittaja enimäkseen höyhentää, mutta jolle hän toisinaan kumartaakin. On erikseen mainittava, että yhdysvaltalainen Grossberg tuntee perinpohjaisesti brittiläisen kulttuurintutkimuksen sekä laajalti ranskalaista filosofiaa. Lisäksi hän on ollut koko ajan avoin oppimaan uutta sekä kyennyt jalostamaan oppimastaan entistä mielenkiintoisempaa ja moniulotteisempaa ihmistiedettä.